

APSTIPRINĀTS

Danske Bank A/S filiāles Latvijā vadītāja
2008.gada 30.jūnija lēmums Nr.1

Danske Bank A/S filiāle Latvijā

FINANŠU INSTRUMENTU RISKI

1. MĒRKĪS

Šī dokumenta mērķis ir informēt Danske Bank A/S Latvijas filiāles (turpmāk – Banka) klientus (turpmāk – Klienti) par riskiem, kas saistīti ar Finanšu instrumentiem (turpmāk – FI), piedāvātajām ieguldījumu stratēģijām, ar ieguldījumiem attiecīgajos FI un ar konkrētu ieguldījuma stratēģiju saistītajiem riskiem.

2. TERMINI

Banka	Danske Bank A/S, kas reģistrēta Dānijas Tirdzniecības un uzņēmumu aģentūrā ar reģistrācijas Nr. 61126228, juridiskā adrese: Dānija, Kopenhāgena, Holmens Kanal 2-12, kuras vārdā Latvijas Republikā darbojas Danske Bank A/S filiāle Latvijā, kas reģistrēta Latvijas Republikas Komercreģistrā ar vienoto reģistrācijas Nr. 40103163202, juridiskā adrese: Rīga, Cēsu iela 31/8, LV-1012. Attiecībā uz ieguldījumu pakalpojumu un ieguldījumu blakuspakalpojumu sniegšanu Banka atrodas Dānijas kredītiestāžu uzraudzības iestādes (Finanstilsynet) un Latvijas Finanšu un kapitāla tirgus komisijas uzraudzībā.
Emitents	Persona, kuras pārvedami vērtspapīri ir iekļauti regulētajā tirgū, kā arī persona, kura savā vārdā emitē vai paredz emitēt pārvedamus vērtspapīrus vai citus finanšu instrumentus. Attiecībā uz depozitārajiem sertifikātiem par emitentu uzskata to vērtspapīru emitentu, uz kuriem tiesības ir nostiprinātas depozitārajā sertifikātā.
FI (Finanšu instrumenti)	„Finanšu instrumentu tirgus likumā” definētie finanšu instrumenti, t.i. vienošanās, kas vienlaikus vienai personai rada finanšu aktīvus, bet citai personai – finanšu saistības vai kapitāla vērtspapīrus.
Klients	Bankas klients, kuram tā sniedz ieguldījumu pakalpojumus un blakuspakalpojumus saskaņā ar abpusēji noslēgtu līgumu.
Ierobežojošs rīkojums	Klienta rīkojums pirkt vai pārdot noteiktu FI daudzumu par īpaši noteiktu cenu vai par labāku cenu vai rīkojums veikt darījumu ar FI noteiktā darījumu izpildes vietā.
Nepārvarama vara (force majeure)	Apstākļi vai notikumi, kas nav atkarīgi no Bankas un/vai Klienta un ko nav iespējams paredzēt un/vai novērst ar saprātīgiem līdzekļiem.

3. VISPĀRĪGIE RISKI

Jebkuri darījumi ar FI ir saistīti ar risku, kas atkarīgs no FI un/vai darījuma veida. Attiecībā uz visiem FI darījumiem pastāv šādi vispārīgi riski:

- 3.1. politiskais risks – iespējama FI vērtības samazināšanās vai ieguldījumu pilnīga vai daļēja zaudēšana sakarā ar notikumiem, kuri ietekmē emitenta atrašanās valsts vai reģiona politisko un ekonomisko stabilitāti vai turpmāko šīs valsts vai reģiona attīstību;
- 3.2. emitenta risks – iespējama FI vērtības samazināšanās vai ieguldījumu pilnīga vai daļēja zaudēšana, kas rodas dēļ emitenta nespējas izpildīt saistības vai emitenta finanšu rādītāju pasliktināšanās;
- 3.3. tirgus risks – risks, kuru veido cenu risks, valūtas risks, procentu likmju risks un likviditātes risks;
- 3.4. cenu risks – iespējama zaudējumu rašanās sakarā ar FI cenas svārstībām;
- 3.5. valūtas risks – risks ciest zaudējumus valūtas kursa svārstību dēļ, ja Klients ieguldījis ārvalstu valūtās nominētos vērtspapīros;
- 3.6. likviditātes risks – zaudējumu rašanās sakarā ar nepietiekamu tirgus likviditāti, kā rezultātā ir apgrūtināta vai neiespējama FI pirkšana vai pārdošana Klientam vēlamajā laikā un par vēlamu cenu;
- 3.7. sistēmas risks – zaudējumu rašanās, kas rodas sakarā ar depozitāriju, fondu biržu, norēķinu struktūru un citu institūciju darbu, kā rezultātā nav iespējams veikt norēķinus vai FI pārskaitījumus;
- 3.8. juridiskais risks – papildu izmaksas, kas radušās saskaņā ar izmaiņām FI reglamentējošos tiesību aktos;
- 3.9. citi riski – Nepārvarama vara, kā arī sankcijas, kuras valsts pārvaldes vai tiesu institūcijas var piemērot emitentam vai kādam no darījumu partneriem.

Klientam jāapzinās, ka Bankai izpildot ierobežojošu rīkojumu, atkarībā no rīkojuma satura, kāds no riskiem var būt lielāks.

Saistībā ar ieguldījumiem Klienta pieļaujamais risks ir riska apjoms, ko Klients ir gatavs uzņemties, lai palielinātu savus ienākumus.

Šie lielumi – risks un ienākumi – parasti mainās saskaņoti. Ja Klients izvēlas lielus ienākumus, arī risks, ka Klients var zaudēt naudu vai ka cenas var attīstīties nelabvēlīgi, ir augsts. Klientam vienmēr vajadzētu izvērtēt risku, ņemot vērā savu personisko stāvokli.

Veicot ieguldījumus FI, Klientam ir jāapzinās, ka svārstībām finanšu tirgos ir ietekme uz cenām. Šādas svārstības ietekmē arī peļņu un dividendes no FI. Tāpēc Klients nevarat izmantot vēsturiskos datus par peļņu un dividendēm no kāda FI kā rādītāju turpmākajai peļņai un dividendēm no šī FI.

4. AR ATSEVIŠĶIEM FI SAISTĪTIE RISKI

4.1. Obligācijas/Fiksēti ienākumi

Obligācija ir parāda instruments, saskaņā ar kuru emitents uzņemas konkrētā laika posmā izmaksāt noteiktu naudas summu. Ienākumus no obligācijām veido:

- procenti, kas aprēķināti, pamatojoties uz obligācijas nominālvērtību;
- jebkāds kapitāla pieaugums/samazinājums no summām, kas izmantotas atpirkšanai;
- starpība starp pirkuma cenu un pārdošanas cenu.

4.1.1. Riski

Ieguldījumi obligācijās ir saistīti ar trijiem riska veidiem:

1. tirgus procentu likmes palielināšanos – tas nozīmē, ka obligācijas cena samazinās;
2. valūtas, kurā ir obligācija, vājināšanos – tas nozīmē zemākus ienākumus;
3. risks, ka emitents neizpilda obligāciju saistības.

Tirgus procentu likmes risks

Ja Klients pērk obligācijas ar fiksētu procentu likmi, cena, ko Klients maksā, ir atkarīga no tā brīža tirgus procentu likmes. Ja tirgus likme pieaug, šī cena krītas, atspoguļojot obligācijas cenas jutīgumu.

Cenu jutīgums ir atkarīgs galvenokārt no atmaksāšanas termiņa: jo ilgāks ir atmaksāšanas termiņš, jo lielāks cenu jutīgums.

Valūtas kursa risks

Ja Klients veic tirdzniecību ar obligācijām, kas ir ārvalstu valūtā, Klientam rodas valūtas kursa risks. Izmaiņas valūtas kursā var labvēlīgi vai nelabvēlīgi ietekmēt ienākumus.

Piemēram, ja Klients pērk Norvēģijas obligācijas un Norvēģijas kronas vērtība attiecībā pret Klienta valsts valūtu samazinās par 5 %, tad kopējie ienākumi, aprēķinot tos Klienta valsts valūtā, krītas par 5 %. Savukārt, ja Norvēģijas kronas vērtība attiecībā pret Klienta valsts valūtu palielinās par 5 %, tad kopējie ienākumi, aprēķinot tos Klienta valsts valūtā, pieaug par 5 %.

Klientam var būt dažādi iemesli pirkt citas valsts obligācijas. Piemēram, daudzām no šīm obligācijām ir augstas procentu likmes un tās ir veids, kā sadalīt risku. Klients arī var cerēt, ka obligācijas valūtas vērtība attiecībā pret Klienta valsts valūtu palielināsies.

Emitenta saistību neizpildes risks

Ir trīs galvenie obligāciju emitenti:

- valdības (valdību obligācijas);
- bankas un hipotekārās finanšu iestādes (hipotekārās obligācijas);
- sabiedrības (uzņēmumu obligācijas).

Valdību obligāciju tirgū ir īpaši svarīgi nošķirt emitentus stabilos tirgos (piemēram, Dānijā, ASV un Vācijā) un emitentus attīstības tirgos (piemēram, Brazīlijā, Krievijā un Dienvidkorejā).

Valdību emitētas obligācijas attīstības tirgos bieži rada lielāku risku, jo finanšu sistēmas šajos tirgos nav tik labi attīstītas kā stabilos tirgos. Tas nozīmē, ka sliktākajā gadījumā Klients varat zaudēt visus ieguldījumus.

4.2. Akcijas

Pērkot akcijas, Klients iegūst daļu no sabiedrības un tās turpmāko gaidāmo peļņu. Akcijas var sniegt Klientam atsevišķas tiesības, piemēram, tiesības uz dividendēm un balsstiesības pilnsapulcēs. Cena, ko Klients maksā, ir atkarīga no akciju piedāvājuma un pieprasījuma un atspoguļo tā brīža vispārējos gaidāmos sabiedrības darbības rezultātus.

4.2.1. Risks

Sabiedrību un tās darbības rezultātu novērtējumu ietekmē trīs faktori:

- iekšējie jautājumi, piemēram, vadības iemaņas un sabiedrības spēja pelnīt un pielāgoties ārējiem apstākļiem;
- sabiedrības darbības rezultāti salīdzinājumā ar tās konkurentiem un nozares vispārējās perspektīvas;
- vispārējā ekonomiskā attīstība un likmju izmaiņas sabiedrības galvenajos tirgos.

Risks, kas saistīts ar ieguldījumiem akcijās, ir tāds, ka negaidītas pārmaiņas var ietekmēt cenas. Sliktākajā gadījumā pastāv risks zaudēt visus ieguldījumus.

Bankas analītiķi novērtē akcijas, salīdzinot to cenu ar sabiedrības turpmākās peļņas aptuveno pašreizējo vērtību. Bet analītiķu aprēķini atšķiras tāpat kā ieteikumi Klientiem. Viens analītiķis var ieteikt pirkt akciju, bet cits – to pārdot.

Lai izvērtētu iespējamo ietekmi uz sabiedrības turpmāko peļņu, tiek aplūkoti visa veida sabiedrības jaunumi, jaunumi par konkurentiem, tirgus informācija un citas ziņas. Ja pastāv liela iespējamība, ka peļņa mainīsies, mainās arī aprēķini, un analītiķi var mainīt ieteikumus. Tas nozīmē, ka Bankas ieguldījumu pētījumu ziņojumos stāvoklis ir fiksēts šeit un tagad. Bankas ieguldījumu pētījumi nav personiski ieteikumi pirkt vai pārdot akciju. Ja Klients vēlas personisku ieteikumu, to sniedz Bankas Personīgo finanšu vadītājs.

4.3. Ieguldījumu fondu apliecības

Klients var pirkt gan akcijas, gan obligācijas, izmantojot kolektīvas ieguldījumu sistēmas, piemēram, ieguldījumu fondu.

Neatkarībā no Klienta ieguldītās summas, ieguldījumu fonds pārvaldīs Klienta aktīvus profesionāli, piemēram, sadalot Klienta ieguldījumus ļoti daudzos dažādos finanšu instrumentos. Tas samazina risku, kas Klientam rodas, ja konkrētas obligācijas vai akcijas nesniedz gaidītos rezultātus, kā arī ietaupa Klienta naudas līdzekļus.

4.3.1. Risks

Atkarībā no ieguldījumu fonda atšķiras ar tiem saistītā riska pakāpe.

Ieguldījumu fonda obligāciju fonds iegulda Klienta naudu dažādu veidu valsts vai ārvalstu obligācijās. Katrs fonds publicē ļoti sīku ieguldītāju informāciju, kurā precīzi norāda, kuros finanšu instrumentos fonds drīkst veikt ieguldījumus. Klients arī var saņemt visu to FI sarakstu, kuri ir fonda portfelī konkrētā laikā.

Kapitāla fondu ieguldījumu fonds iegādāsies akcijas. Lielākā daļa kapitāla fondu sadala savus ieguldījumus pa dažādām valstīm, ražošanas nozarēm un sabiedrībām. Bet daži fondi specializējas vienas nozares sabiedrībās. Ienākumi var būt ļoti lieli, ja attiecīgā nozare darbojas veiksmīgi. Taču, ja nozares darbība ir mazāk sekmīga, akciju vērtība var arī kristies.

Lai gan ieguldījumu fondi sadala risku, ieguldot daudzās dažādās obligācijās vai akcijās, saglabājas cenu svārstību risks.

Kopumā obligāciju fondi ir mazāk riskanti par kapitāla fondiem. Jāņem vērā, ka ieguldījumu fondu apliecību cena, kas ietver ārpus Latvijas emitētus finanšu instrumentus, valūtas kursa svārstību dēļ var svārstīties vairāk nekā Latvijas apliecību cena.

Vēl viens svarīgs aspekts ir konkrētā fonda specializācijas pakāpe. Fondiem ar šauru ieguldījumu loku ir liels risks. Savukārt risks ir mazs, ja fondiem ir plašs ieguldījumu loks. Daži fondi ir tik ļoti specializējušies, ka, neraugoties uz risku diversifikāciju, to cenas svārstās tikpat daudz, cik atsevišķas akcijas cena.